

УДК 94:2-678(477)“19/20”

DOI <https://doi.org/10.35433/history.112096>

Мякінченко Ірина,

доктор філософії (спеціальність 032 Історія та археологія), заступник директора з виховної роботи, Київський фаховий коледж туризму та готельного господарства,
myakin-irina@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4937-6418>

Малихін Юрій,

викладач суспільних дисциплін, спеціаліст вищої категорії, викладач-методист, Житомирський агротехнічний фаховий коледж,
malyhyn@ukr.net

Іщук Ольга,

викладач суспільних дисциплін, спеціаліст першої категорії, Житомирський агротехнічний фаховий коледж,
ischuk13olga@gmail.com

РЕГІОНАЛЬНІ МІЖКОНФЕСІЙНІ ОБ'ЄДНАННЯ В УКРАЇНІ НАПРИКІНЦІ ХХ – У ПЕРШІЙ ЧВЕРТІ ХХІ СТ.

Анотація

Метою роботи є дослідження процесів формування регіональних міжконфесійних об'єднань в новітній період історії України. **Методологія** наукового дослідження ґрунтується на використанні комплексу загальнонаукових, спеціальних історичних методів та міждисциплінарного підходу. **Наукова новизна** роботи полягає у тому, що у статті, на основі широкої джерельної бази уперше комплексно розглянуто процеси формування регіональних міжконфесійних об'єднань в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. У результаті автори приходять до таких **висновків**. У період незалежності в Україні була створена мережа регіональних міжконфесійних об'єднань. Вони виступили консультативно-дорадчими органами місцевої влади. Перше регіональне міжконфесійне об'єднання було створене у 1992 р. в Криму. Активна поява регіональних міжконфесійних об'єднань розпочалася у середині 2000-х років. Ними стали міжцерковні ради при місцевих органах виконавчої влади. Наступний етап появи регіональних міжконфесійних органів був започаткований наприкінці 2013 р. Відносини між регіональними міжконфесійними об'єднаннями та владою на місцях набули партнерського характеру. Вони сприяли оптимізації державно-церковних відносин у регіонах. Діяльність регіональних міжконфесійних структур актуалізувалася в умовах повномасштабної російсько-української війни.

***Ключові слова:** регіональне міжконфесійне об'єднання, церковно-релігійні організації, консультативно-дорадчі органи, міжконфесійний діалог, державно-конфесійні відносини.*

Постановка проблеми. За часів незалежності в Україні було створено ряд всеукраїнських міжконфесійних об'єднань. Діяльність таких міжцерковних й міжрелігійних представницьких органів, найбільшим з яких стала Всеукраїнська Рада Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО), сприяла розвитку державно-конфесійних відносин та міжконфесійного діалогу. Водночас разом зі всеукраїнськими з'явилися і регіональні міжконфесійні об'єднання. Досить часто їх створення відбувалося з ініціативи місцевої влади, яка надавши таким об'єднанням статус консультативно-дорадчих органів, намагалася долучити релігійне середовище до активної участі у вирішенні проблем в культурно-духовному житті регіону. Це також засвідчило перетворення церковно-релігійних організацій на важливий соціальний інститут, з високим рівнем довіри громадськості.

Історіографія. Здебільшого, в історіографії досить детально охарактеризовано формування всеукраїнських міжконфесійних об'єднань. Основна увага тут приділялася ВРЦіРО як найбільшій всеукраїнській міжконфесійній структурі. Серед дослідників, які піднімали відповідні питання: В. Бокоч (Бокоч, 2018, с. 5–10), О. Заєць (Заєць, 2009), П. Лапін (Лапін, 2008, с. 15–16), І. М'якіченко (М'якіченко, 2019, с. 40–43), С. Стельникович (М'якіченко, Стельникович, 2024, с. 80–93), В. Токман, С. Здіорук (Токман, Здіорук, 2017) та інші.

При цьому, частково деякі вчені аналізували діяльність першого регіонального міжконфесійного об'єднання в Україні – Міжконфесійної ради Криму (МРК) «Мир – дар Божий» (Гранат, 2007, с. 121). Контекстуально увагу на регіональні міжконфесійні об'єднання у рамках їх протидії ВІЛ/СНІДу в Україні звертав згаданий вище П. Лапін. Однак учений називає регіональні міжконфесійні об'єднання «координаційними радами», маючи на увазі те, що вони були створені очільниками обласних державних адміністрацій або міськими головами, будучи їм підзвітними і підконтрольними (Лапін, 2008, с. 16–17). Також частково аналіз процесів створення регіональних, як і всеукраїнських, міжконфесійних об'єднань проводять І. М'якіченко та С. Стельникович. Вони, зокрема, наголошували, що досвід діяльності МРК «Мир – дар Божий», яка з'явилася на початку 1990-х років, був врахований і для створення всеукраїнських міжконфесійних об'єднань у подальшому (М'якіченко, 2019, с. 40–43; М'якіченко, Стельникович, 2024, с. 80–93). В останні роки започаткувалося дослідження діяльності конкретних регіональних міжконфесійних об'єднань в тому або іншому регіоні. Так, О. Білобровець,

В. Венгурська та О. Жуковський звертають увагу на діяльність Ради Християнських Церков Житомира і Житомирської області, яка була створена 29 березня 2016 р. (Білобровець, Венгурська, Жуковський, 2020, с. 55). У 2022 р. з'явилося дослідження Л. Владиченко, присвячене появі в Україні міжконфесійних консультативно-дорадчих об'єднань при органах виконавчої влади регіонального та місцевого значення (фактично, регіональних міжконфесійних об'єднань, які постали при обласних державних адміністраціях). Л. Владиченко виділила окремі періоди в їх створенні та коротко звернула увагу на основні напрямки діяльності (Владиченко, 2022, с. 3–8).

Отож, поза увагою дослідників залишилося питання комплексного узагальнюючого аналізу появи регіональних міжконфесійних об'єднань в новітній період історії України (які виникали як при органах виконавчої влади на місцях, так і органах місцевого самоврядування).

Метою статті є дослідження процесів формування регіональних міжконфесійних об'єднань в новітній період історії України.

Виклад основного матеріалу. Поява регіональних міжконфесійних об'єднань в Україні не була системною: спочатку, наприкінці ХХ ст., це були поодинокі міжконфесійні структури (фактично, лише МРК «Мир – дар Божий»); зростання їх чисельності та активізація роботи розпочалися на початку ХХІ ст. Відтак, дослідниця Л. Владиченко запропонувала умовну періодизацію появи регіональних міжконфесійних структур (консультативно-дорадчих об'єднань), зокрема при органах виконавчої влади регіонального й місцевого значення: перший період – початок 1990-х – середина 2000-х років (створення поодиноких регіональних міжконфесійних об'єднань, зокрема МРК «Мир – дар Божий»); другий період – середина 2000-х років – кінець 2013 р. (активізація створення регіональних міжконфесійних органів); третій етап – кінець 2013 р. – початок 2022 р. (актуалізація створення регіональних міжконфесійних структур) (Владиченко, 2022, с. 4–7).

Як зауважувалося, серед перших регіональних міжконфесійних об'єднань стала МРК «Мир – дар Божий». Вона була створена 19 листопада 1992 р. у Сімферополі під час проведення однойменної міжконфесійної конференції за ініціатииви кримських духовно-релігійних діячів: представників Духовного управління мусульман Криму (ДУМК), УПЦ МП, інших церковно-релігійних організацій (Гранат, 2007, с. 121; Лист Уповноваженого по Кримській області Ради в справах релігій при РМ УРСР Раді в справах релігій при Кабінеті Міністрів України про проведення Міжконфесійної конференції «Мир – дар Божий» в м. Сімферополі, 1992). Першочергове завдання МРК «Мир – дар Божий» полягало у сприянні «<...> оптимізації міжнаціональних відносин та припинення будь-яких насильницьких методів вирішення проблем

міжнаціональних відносин». Зрозуміло, що вирішення таких складних питань на півострові не могло відбуватися лише через діалог самих місцевих релігійних конфесій; це передбачало спільну роботу із владними структурами, за участі яких і була створена МКР «Мир – дар Божий» (Лист Уповноваженого по Кримській області Ради в справах релігій при РМ УРСР Раді в справах релігій при Кабінеті Міністрів України про проведення Міжконфесійної конференції «Мир – дар Божий» в м. Сімферополі, 1992). Діяльність Ради припинилася навесні 2014 р. у зв'язку з анексією Криму Російською Федерацією.

У подальшому, починаючи з другої половини 1990-х років, на релігійній карті України з'явилися всеукраїнські міжконфесійні об'єднання. Наприкінці 1996 р. була створена ВРЦіРО; у травні 2003 р. – Українська Міжцерковна Рада; у грудні 2003 р. – Нарада представників Християнських Церков України; у квітні 2006 р. – Рада євангельських протестантських церков України; у 2007–2008 рр. – Всеукраїнська Рада Християнських Церков; у квітні 2009 р. – Рада представників Духовних управлінь і центрів мусульман України; на початку 2017 р. – Всеукраїнська Рада релігійних об'єднань (Заєць, 2009; Про УМР, 2003; Токман, Здіорук, 2017; Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 5252, оп. 6, спр. 78, арк. 37).

Досвід створення та діяльність всеукраїнських міжконфесійних об'єднань, передусім ВРЦіРО, розвиток державно-конфесійних відносин сприяли започаткуванню тенденції появи регіональних міжконфесійних структур. У червні 2005 р. Президент України В. Ющенко після зустрічі із ВРЦіРО висловив ініціативу щодо створення міжконфесійних рад при обласних державних адміністраціях. Передусім ради мали виступити «майданчиками» з метою проведення на регіональному рівні державно-конфесійного й міжконфесійного діалогу (Відбулись засідання Рад церков і релігійних організацій у Харківській, Вінницькій та Житомирській областях, 2010). Уже 8 липня 2005 р. з'явилося доручення В. Ющенка, яким передбачалося створення церковних (міжцерковних) рад при облдержадміністраціях зі статусом консультативно-дорадчих органів (Владиченко, 2022, с. 6). До кінця 2005 р. такі міжцерковні ради були створені у більшості областей України (Оновлено склад міжконфесійних рад при державних адміністраціях кількох областей, 2011). Однак вони не завжди належним чином виконували свої обов'язки, що було «пов'язано із частими кон'юнктурними змінами в облдержадміністраціях» (Владиченко, 2022, с. 6).

У цей період регіональні міжконфесійні об'єднання повністю створювалися з ініціативи влади як консультативно-дорадчі структури, зокрема при місцевих органах виконавчої влади, а подекуди і при органах місцевого самоврядування. Таким чином, говорити про їхню самостійність

у прийнятті рішень не доводиться. У зв'язку з цим дослідник П. Лапін станом на 2008 р. відзначав: «У регіонах (областях, містах) співробітництво Церков як на державному, так і на міжконфесійному рівні має обмежений характер. Нечисленними прикладами існування такої співпраці в рамках держави є існування координаційних рад <...> Такі структури, як правило, утворюються головою облдержадміністрації (міським головою), підзвітні та підконтрольні голові облдержадміністрації, і подальше існування їх цілком залежить від волі третьої особи (керівника області, міського голови)» (Лапін, 2008, с. 16–17).

Крізь призму взаємовідносин центральних органів влади з місцевими, зокрема щодо реформування адміністративного апарату, значною мірою відбувалося і формування/реформування міжконфесійних структур в регіонах у подальші роки. Самі ж міжконфесійні об'єднання, фактично, виступали структурними підрозділами органів влади на місцях. До прикладу: у першій половині 2011 р. «у зв'язку з кадровими змінами в обласних державних адміністраціях та в релігійних організаціях» було проведено оновлення складу регіональних міжконфесійних органів при облдержадміністраціях у Вінниці (Рада церков і релігійних організацій про голові Вінницької обласної державної адміністрації), Тернополі (Рада церков при Тернопільській обласній державній адміністрації) та Харкові (Рада церков і релігійних організацій Харківської області), створених ще 2005 р. (Оновлено склад міжконфесійних рад при державних адміністраціях кількох областей, 2011).

Як зауважувала Л. Владиченко, від кінця 2013 до початку 2022 рр. тривав третій етап формування місцевих міжконфесійних структур (при регіональних органах виконавчої влади). У цей період їх поява була зумовлена ускладненням суспільно-політичної ситуації в державі, початком російсько-української війни, анексією Криму, окупацією частин Донецької і Луганської областей, впровадженням адміністративно-територіальної реформи та започаткуванням процесів децентралізації (Владиченко, 2022, с. 4–7). Зазначимо, що на фоні вказаних подій церковно-релігійні організації перетворилися на важливий соціальний інститут держави із високим рівнем довіри громадян. Також була започаткована тенденція фактичної реорганізації або створення нових регіональних міжконфесійних об'єднань, які, здебільшого, продовжуючи виступати консультативно-дорадчими органами, розпочали проводити реальну самостійну роботу, спрямовану на організацію ефективної взаємодії церкви та влади на місцях. Подекуди в регіонах поряд з існуючими при обласних державних адміністраціях виникали додаткові міжконфесійні ради, у тому числі й при органах місцевого самоврядування.

Не дивлячись на те, що у другій половині 2005 р. була створена Рада церков і релігійних організацій Житомирської області (Відбулись засідання

Рад церков і релігійних організацій у Харківській, Вінницькій та Житомирській областях, 2010), наприкінці грудня 2006 р. міська влада Житомира анонсувала появу Ради церков при міськвиконкомі (Міський голова Житомира провела інтернет-конференцію, 2006), яка згодом розпочала свою роботу. Однак уже 29 березня 2016 р. як консультативно-дорадчий орган була створена Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області. Вона об'єднала зусилля християнських церков регіону для «<...> захисту принципів свободи совісті та віросповідання, рівності всіх релігійних організацій у своїх правах, поширення християнських цінностей і моралі» (Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області, 2017). Інший приклад: незважаючи на те, що у вересні 2005 р. була створена Рада церков і релігійних організацій Харківської області (Відбулись засідання Рад церков і релігійних організацій у Харківській, Вінницькій та Житомирській областях, 2010), 14 червня 2021 р. з'явилася Рада християнських церков Харкова. Вона у реалізації своїх завдань поставила мету «налагодження зв'язків» із владою міста Харкова, Харківською обласною державною адміністрацією, Харківською обласною радою (Створена Рада Християнських Церков Харкова, 2021).

Також у цей час, окрім інших, були створені: Рада церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації (23 квітня 2018 р.) (Розпорядження голови обласної державної адміністрації, 23.04.2018, № 339, 2018); Міжконфесійна духовна рада Закарпаття (19 липня 2018 р.) (Спільну молитву за воїнів 128-ї бригади провели в облдержадміністрації представники 12-ти конфесій, 2018); Рада християнських Церков Черкаської області (11 лютого 2019 р.) (Черкаська обласна рада християнських церков обрала нового головууючого, 2023) та інші.

На прикладі кількох рад пропонуємо звернути увагу на склад регіональних міжконфесійних структур. Переважно вони об'єднували найбільші церковно-релігійні організації регіону, часто – лише християнського спрямування. Подекуди напруженість між релігійними конфесіями на місцях відображалася і на рівні міжконфесійних органів. Це, у свою чергу, перешкоджало вирішенню міжконфесійних проблем.

До складу першого регіонального міжконфесійного об'єднання, створеного у 1992 р., – МРК «Мир – дар Божий» – були включені УПЦ МП, ДУМК, Духовне правління кримських караїмів України, РКЦ, Вірменська Апостольська Церква, Об'єднання церков євангельських християн-баптистів Криму, Церква адвентистів сьомого дня АР Крим, громада прогресивного іудаїзму АР Крим, Німецька Євангелічно-Лютеранська Церква. Однак у 2000 р. через протидію УПЦ (МП) участі в МРК «Мир – дар Божий» УПЦ (КП) та УГКЦ свою участь у Раді призупинило ДУМК

(Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми. Аналітична доповідь Центру Разумкова, 2011, с. 63).

До складу Ради Християнських Церков Житомира і Житомирської області, створеної 29 березня 2016 р., увійшли Житомирсько-Овруцька єпархія ПЦУ; Київсько-Житомирська дієцезія РКЦ в Україні; Житомирське протопресвітерство Київської архієпархії УГКЦ; Церква адвентистів сьомого дня Житомира й Житомирській області; Житомирське обласне об'єднання церков євангельських християн-баптистів; Обласне об'єднання церков християн віри євангельської; Житомирське обласне управління Союзу вільних церков християн євангельської віри України; Центр об'єднання християнських євангельських церков України; Об'єднана церква християн віри євангельської України; Центр християнських євангельських церков України «Перемога»; Незалежна церква «Різдва» євангельських християн-баптистів Житомира (Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області, 2017). До складу створеної 11 лютого 2019 р. Ради християнських Церков Черкаської області були включені: ПЦУ, УГКЦ, РКЦ в Україні, УПЦ (МП), євангельські християни-баптисти, харизматичні церкви Черкащини, християни віри євангельської, Церква Адвентистів сьомого дня (Черкаська обласна рада християнських церков обрала нового головуєчого, 2023).

В останній період відносини регіональних міжконфесійних структур з місцевими органами влади набули партнерського характеру. Вони активно долучилися до вирішення актуальних питань державно-конфесійних, як і міжконфесійних, відносин у регіонах. На підтвердження цього наведемо слова, сказані у серпні 2018 р. на Вінниччині директором Департаменту у справах релігій та національностей Міністерства культури України А. Юрашем: «Порозуміння, яке є між духовенством та керівниками області, дозволяють вирішувати усі державно-церковні питання і є запорукою досягнення міжконфесійного миру» (На Вінниччині обговорили ключові аспекти державно-церковних відносин, міжконфесійного діалогу та діяльності релігійних громад, 2018).

Діяльність регіональних міжконфесійних об'єднань актуалізувалася в умовах повномасштабної російсько-української війни. Вони активно долучалися як до духовної та суспільно-значущої діяльності на місцях, так і до різних заходів, спрямованих на підтримку, у тому числі міжнародну, України. Наведемо кілька прикладів такої діяльності. Передусім, у регіонах досить масовими стали спільні міжконфесійні молитви за Україну, ініційовані регіональними міжконфесійними об'єднаннями (У Хмельницькому відбулася спільна міжконфесійна молитва за Україну, 2024). 15 березня 2022 р. Міжконфесійна духовна рада Закарпаття оприлюднила звернення до світових лідерів та країн-членів НАТО з

проханням закрити небо над Україною (Звернення Міжконфесійної Духовної Ради Закарпаття, 2022). 20 липня 2022 р. Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області зустрілася з керівництвом місцевої обласної військової адміністрації для обговорення нагальних питань підтримки українців в умовах повномасштабної російсько-української війни (На Житомирщині обговорили нагальні питання підтримки та допомоги українцям під час війни, 2022). 2 травня 2024 р. Рада церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації звернулася із закликом до міжнародної спільноти «до всеосяжного міжнародного осуду війни, яку розв'язала рф проти України і дієвої протидії агресору» (Сьогодні відбулося засідання Ради церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації, 2024).

Висновки. Наприкінці XX – на початку XXI ст. в Україні була створена мережа регіональних міжконфесійних об'єднань як консультативно-дорадчих структур при місцевих органах влади. Перше регіональне міжконфесійне об'єднання – МРК «Мир – дар Божий» – з'явилося на початку 1990-х років і, фактично, стало передумовою появи у подальшому всеукраїнських міжконфесійних структур. Масова поява регіональних міжконфесійних об'єднань розпочалася у середині 2000-х років і була пов'язана з розвитком державно-конфесійних відносин. Це були міжцерковні ради у більшості областей як консультативно-дорадчі органи при місцевій виконавчій владі. Із кінця 2013 р. розпочався черговий етап появи регіональних міжконфесійних органів, що було зумовлено складними суспільно-політичними трансформаціями в Україні, російсько-українською війною, адміністративно-територіальними змінами та децентралізацією. У цей час поряд з регіональними міжконфесійними об'єднаннями при виконавчих органах влади, які також трансформувалися, з'явилися міжконфесійні об'єднання при органах місцевого самоврядування. Це відбувалося в умовах перетворення церковно-релігійних організацій в Україні на важливий інститут громадянського суспільства. Співпраця регіональних міжконфесійних органів та органів влади на місцях набула партнерського характеру та спрямувалася на оптимізацію державно-церковних відносин у регіонах. При цьому, до складу регіональних міжконфесійних структур були включені переважно церковно-релігійні організації християнського спрямування. Діяльність регіональних міжконфесійних об'єднань актуалізувалася під час повномасштабної російсько-української війни; вони посилили духовну та благодійницьку опіку; проводили заходи щодо підтримки України, у тому числі міжнародної, у протистоянні агресору.

Подяка. Висловлюємо вдячність рецензентам за конструктивні зауваження, побажання та консультації, надані під час підготовки статті до друку.

Фінансування. Автори не отримували фінансової підтримки для проведення дослідження й публікації цієї статті.

Джерела та література

Білобровець, О., Венгерська, В., Жуковський, О. (2020). Толеризація релігійних відносин як фактор розвитку суспільно-політичного життя громад (на прикладі Житомирської області). *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. Вип. 34. С. 51–60.

Бокоч, В. М. (2018). Всеукраїнська рада церков і релігійних організацій: суспільно-політичний контекст. *Регіональні студії*. № 13. С. 5–12.

Відбулись засідання Рад церков і релігійних організацій у Харківській, Вінницькій та Житомирській областях. (2010). *Релігійно-інформаційна служба України*. URL: https://risu.ua/vidbulis-zasidannya-rad-cerkov-i-religiynih-organizaciy-u-harkivskiy-vinnickiy-ta-zhitomirskiy-oblastyah_n34737 (дата звернення: 08.07.2024).

Владиченко, Л. Д. (2022). Міжконфесійні консультативно-дорадчі об'єднання при органах виконавчої влади регіонального та місцевого значення в Україні (у 1991–2021 роках). *Культурологічний альманах*. № 4. С. 3–10.

Гранат, Ю. С. (2007). Проблема гармонізації етноконфесійного простору Автономної Республіки Крим. *Культура народів Причорномор'я: научный журнал*. № 112. С. 120–123.

Заєць, О. (2009). Хто є хто в релігійному співтоваристві. *УНІАН*. URL: <https://religions.unian.ua/dialogue/235749-hto-e-hto-v-religijnomu-spivtovaristvi.html>. (дата звернення: 15.01.2025).

Звернення Міжконфесійної Духовної Ради Закарпаття. (2022). *Закарпатська обласна рада*. URL: <https://zakarpat-rada.gov.ua/zvernennia-mizhkonfesiynoi-dukhovnoi-rady-zakarpattia/> (дата звернення: 11.08.2023).

Лاپін, П. В. (2008). Огляд діяльності Церков та релігійних організацій щодо протидії ВІЛ/СНІДу в Україні. *Участь Церков та релігійних організацій у боротьбі з поширенням епідемії ВІЛ/СНІДу та роботі з людьми, що живуть з ВІЛ/СНІДом: міжконфесійний збірник*. С. 14–23.

Лист Уповноваженого по Кримській області Ради в справах релігій при РМ УРСР Раді в справах релігій при Кабінеті Міністрів України про проведення Міжконфесійної конференції «Мир – дар Божий» в м. Сімферополі. (1992). *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України*. URL: <https://tsdavo.gov.ua/gmedia-category/%D0%92%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B8/page/73/> (дата звернення: 11.01.2025).

Міський голова Житомира провела інтернет-конференцію. (2006). *Житомир. Info*. URL: https://www.zhitomir.info/news_331.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.01.2025).

Мякінченко, І. (2019). Міжконфесійні об'єднання в Україні наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. Вип. 28. С. 40–45.

Мякінченко, І. О., Стельникович, С. В. (2024). Міжконфесійні відносини та державотворення в Україні (1990-ті – 2010-ті роки). Житомир: Видавничий дім «Бук-Друк». 296 с.

На Вінниччині обговорили ключові аспекти державно-церковних відносин, міжконфесійного діалогу та діяльності релігійних громад. (2018). *Вінницька обласна військова адміністрація*. URL: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/12806-na-vinnychchyni-obhovoryly-kluchovi-aspekty-derzhavno-tserkovnykh-vidnosyn-mizhkonfesiinoho-dialohu-ta-diialnosti-relihiinykh-hromad> (дата звернення: 26.01.2025).

На Житомирщині обговорили нагальні питання підтримки та допомоги українцям під час війни. (2022). *0412*. URL: https://www.0412.ua/news/3429065/nazitomirsinii-obgovorili-nagalni-pitanna-pidtrimki-ta-dopomogi-ukraincam-pid-cas-vijni?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.01.2025).

Оновлено склад міжконфесійних рад при державних адміністраціях кількох областей. (2011). *Релігія в Україні*. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/10870-onovleno-sklad-mizhkonfesiijnix-rad-pri-derzhavnix-administraciayah-kilkox-oblastej.html?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 17.01.2025).

Про УМР. (2003). *Українська Міжцерковна Рада*. URL: <https://umrada.org/aboutus/> (дата звернення: 18.01.2025).

Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області. (2017). *Рада Християнських Церков Житомира і Житомирської області [Facebook]*. URL: <https://www.facebook.com/radachurchzt/posts/1855486124732224> (дата звернення: 27.01.2025).

Розпорядження голови обласної державної адміністрації, 23.04.2018, № 339. (2018). *Херсонська обласна військова адміністрація*. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/339.pdf> (дата звернення: 14.01.2025).

Спільну молитву за воїнів 128-ї бригади провели в облдержадміністрації представники 12-ти конфесій. (2018). *Закарпатська обласна державна адміністрація*. URL: <https://carpathia.gov.ua/novyna/spilnu-molytvu-za-voyiniv-128-yi-brygady-provely-v-oblderzhadministraciyi-predstavnyky-12-ty> (дата звернення: 06.08.2018).

Створена Рада Християнських Церков Харкова. (2021). *Харківський екзархат УГКЦ*. URL: <https://ugcc.kharkiv.ua/stvorena-rada-hrystyianskyh-tserkov-harkova/> (дата звернення: 26.01.2025).

Сьогодні відбулося засідання Ради церков і релігійних організацій при Херсонській обласній державній адміністрації. (2024). *Скадовська міська громада*. URL: <https://skadovsk-gromada.gov.ua/news/1714634502/> (дата звернення: 10.11.2024).

Токман, В. В., Здіорук, С. І. (2017). Стан, тенденції та перспективи релігійно-церковної ситуації в Україні за підсумками 2017 року. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/religiya-66ba8.pdf> (дата звернення: 26.01.2025).

У Хмельницькому відбулася спільна міжконфесійна молитва за Україну. (2024). *Хмельницька обласна рада*. URL: <https://km-oblrada.gov.ua/u-hmelnyczkomu-vidbulasya-spilna-mizhkonfesiijna-molytva-za-ukrayinu/> (дата звернення: 09.01.2025).

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 5252, оп. 6, спр. 78, 268 арк.

Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми. Аналітична доповідь Центру Разумкова. (2011). *Національна безпека і оборона*. № 1–2. С. 2–77.

Черкаська обласна рада християнських церков обрала нового головуєчого. (2023). *Духовний фронт України*. URL: <https://df.news/2023/03/16/cherkaska-oblasna-rada-khrystyianskykh-tserkov-obrala-novoho-holovuiuchoho/> (дата звернення: 21.01.2025).

References

Bilobrovets, O., Venherska, V., Zhukovskyi, O. (2020). Toleryzatsiia relihiinykh vidnosyn yak faktor rozvytku suspilno-politychnoho zhyttia hromad (na prykladi Zhytomyrskoi oblasti). *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Istoriia*. Vyp. 34. S. 51–60. [In Ukrainian].

Bokoch, V. M. (2018). Vseukrainska rada tserkov i relihiinykh orhanizatsii: suspilno-politychnyi kontekst. *Rehionalni studii*. № 13. S. 5–12. [In Ukrainian].

Vidbulys zasidannia Rad tserkov i relihiinykh orhanizatsii u Kharkivskii, Vinnytskii ta Zhytomyrskii oblastiakh. (2010). *Relihiino-informatsiina sluzhba Ukrainy*. URL: https://risu.ua/vidbulis-zasidannya-rad-cerkov-i-relihiynih-organizaciy-u-harkivskiy-vinnickiy-ta-zhitomirskiy-oblastyakh_n34737 (data zvernennia: 08.07.2024). [In Ukrainian].

Vladychenko, L. D. (2022). Mizhkonfesiini konsultatyvno-doradchi obiednannia pry orhanakh vykonavchoi vlady rehionalnoho ta mistsevoho znachennia v Ukraini (u 1991–2021 rokakh). *Kulturolohichnyi almanakh*. № 4. S. 3–10. [In Ukrainian].

Hranat, Yu. S. (2007). Problema harmonizatsii etnokonfesiinoho prostoru Avtonomnoi Respubliky Krym. *Kultura narodov Prichernomorya: nauchnyi zhurnal*. № 112. S. 120–123. [In Ukrainian].

Zaiets, O. (2009). Khto ye khto v relihiinomu spivtovarystvi. *UNIAN*. URL: <https://religions.unian.ua/dialogue/235749-hto-e-hto-v-relihiynomu-spivtovaristvi.html>. (data zvernennia: 15.01.2025). [In Ukrainian].

Zvernennia Mizhkonfesiinoi Dukhovnoi Rady Zakarpattia. (2022). *Zakarpatska oblasna rada*. URL: <https://zakarpatska-rada.gov.ua/zvernennia-mizhkonfesiynoi-dukhovnoi-rady-zakarpattia/> (data zvernennia: 11.08.2023). [In Ukrainian].

Lapin, P. V. (2008). Ohliad diialnosti Tserkov ta relihiinykh orhanizatsii shchodo protyidi VIL/SNIDu v Ukraini. *Uchast Tserkov ta relihiinykh orhanizatsii u borotbi z poshyrenniam epidemii VIL/SNIDu ta roboti z liudmy, shcho zhyvut z VIL/SNIDom: mizhkonfesiinyi zbirnyk*. S. 14–23. [In Ukrainian].

Lyst Upovnovazhenoho po Krymskii oblasti Rady v spravakh relihii pry RM URSR Radi v spravakh relihii pry Kabineti Ministriv Ukrainy pro provedennia Mizhkonfesiinoi konferentsii «Myr – dar Bozhyi» v m. Simferopoli. (1992). *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy*. URL: <https://tsdavo.gov.ua/gmedia->

category/%D0%92%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%BA%D0%B8/page/73/ (data zvernennia: 11.01.2025). [In Russian].

Miskyi holova Zhytomyra provela internet-konferentsiiu. (2006). *Zhytomyr. Info*. URL: https://www.zhitomir.info/news_331.html?utm_source=chatgpt.com (data zvernennia: 08.01.2025). [In Ukrainian].

Miakinchenko, I. (2019). Mizhkonfesiini obiednannia v Ukraini naprykintsi KhKh – na pochatku KhKhI st. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istorii*. Vyp. 28. S. 40–45. [In Ukrainian].

Miakinchenko, I. O., Stelnykovych, S. V. (2024). Mizhkonfesiini vidnosyny ta derzhavotvorennia v Ukraini (1990-ti – 2010-ti roky). *Zhytomyr: Vydavnychiy dim «Buk-Druk»*. 296 s. [In Ukrainian].

Na Vinnychchyni obhovoryly kliuchovi aspekty derzhavno-tserkovnykh vidnosyn, mizhkonfesiinoho dialohu ta diialnosti relihiinykh hromad. (2018). *Vinnytska oblasna viiskova administratsiia*. URL: <http://www.vin.gov.ua/news/ostanni-novyny/12806-na-vinnychchyni-obhovoryly-kliuchovi-aspekty-derzhavno-tserkovnykh-vidnosyn-mizhkonfesiinoho-dialohu-ta-diialnosti-relihiinykh-hromad> (data zvernennia: 26.01.2025). [In Ukrainian].

Na Zhytomyrshchyni obhovoryly nahalni pytannia pidtrymky ta dopomohy ukraintsiam pid chas viiny. (2022). *0412*. URL: https://www.0412.ua/news/3429065-na-zitomirskini-obgovorili-nagalni-pitanna-pidtrimki-ta-dopomogi-ukraincam-pid-cas-vijni?utm_source=chatgpt.com (data zvernennia: 17.01.2025). [In Ukrainian].

Onovleno sklad mizhkonfesiinykh rad pry derzhavnykh administratsiiah kilkokh oblastei. (2011). *Relihiia v Ukraini*. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/10870-onovleno-sklad-mizhkonfesiijnix-rad-pri-derzhavnix-administraciyax-kilkox-oblastej.html?utm_source=chatgpt.com (data zvernennia: 17.01.2025). [In Ukrainian].

Pro UMR. (2003). *Ukrainska Mizhtserkovna Rada*. URL: <https://umrada.org/aboutus/> (data zvernennia: 18.01.2025). [In Ukrainian].

Rada Khrystyianskykh Tserkov Zhytomyra i Zhytomyrskoi oblasti. (2017). *Rada Khrystyianskykh Tserkov Zhytomyra i Zhytomyrskoi oblasti [Facebook]*. URL: <https://www.facebook.com/radachurchzt/posts/1855486124732224> (data zvernennia: 27.01.2025). [In Ukrainian].

Rozporiadzhennia holovy oblasnoi derzhavnoi administratsii, 23.04.2018, № 339. (2018). *Khersonska oblasna viiskova administratsiia*. URL: <https://khoda.gov.ua/image/catalog/files/339.pdf> (data zvernennia: 14.01.2025). [In Ukrainian].

Spilnu molytvu za voyniv 128-yi bryhady provely v oblderzhadministratsii predstavnyky 12-ty konfesii. (2018). *Zakarpatska oblasna derzhavna administratsiia*. URL: <https://carpathia.gov.ua/novyna/spilnu-molytvu-za-voyiniv-128-yi-brygady-provely-v-oblderzhadministraciyi-predstavnyky-12-ty> (data zvernennia: 06.08.2018). [In Ukrainian].

Stvorena Rada Khrystyianskykh Tserkov Kharkova. (2021). *Kharkivskiy ekzarkhat UHKTs*. URL: <https://ugcc.kharkiv.ua/stvorena-rada-hrystyianskykh-tserkov-harkova/> (data zvernennia: 26.01.2025). [In Ukrainian].

Sohodni vidbulosia zasidannia Rady tserkov i relihiinykh orhanizatsii pry Khersonskii oblasnii derzhavnii administratsii. (2024). *Skadovska miska hromada*. URL: <https://skadovsk-gromada.gov.ua/news/1714634502/> (data zvernennia: 10.11.2024). [In Ukrainian].

Tokman, V. V., Zdioruk, S. I. (2017). Stan, tendentsii ta perspektyvy relihiino-tserkovnoi sytuatsii v Ukraini za pidsumkamy 2017 roku. *Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen*. URL: <http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/religiya-66ba8.pdf> (data zvernennia: 26.01.2025). [In Ukrainian].

U Khmelnytskomu vidbulasia spilna mizhkonfesiina molytva za Ukrainu. (2024). *Khmelnytska oblasna rada*. URL: <https://km-oblrada.gov.ua/u-hmelnyczkomu-vidbulasya-spilna-mizhkonfesiina-molytva-za-ukrayinu/> (data zvernennia: 09.01.2025). [In Ukrainian].

Tsentrалnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy, f. 5252, op. 6, spr. 78, 268 ark. [In Ukrainian].

Tserkovno-relihiina sytuatsiia i derzhavno-konfesiini vidnosyny v Ukraini: pidsumky desiatylyttia, tendentsii i problemy. Analitychna dopovid Tsentru Razumkova. (2011). *Natsionalna bezpeka i oborona*. № 1–2. S. 2–77. [In Ukrainian].

Cherkaska oblasna rada khrystyianskykh tserkov obrala novoho holovuiuchoho. (2023). *Dukhovnyi front Ukrainy*. URL: <https://df.news/2023/03/16/cherkaska-oblasna-rada-khrystyianskykh-tserkov-obrala-novoho-holovuiuchoho/> (data zvernennia: 21.01.2025). [In Ukrainian].

Miakinchenko I., Malykhin Y., Ishchuk O. REGIONAL INTERFAITH ASSOCIATIONS IN UKRAINE IN THE LATE XX – IN THE FIRST QUARTER OF THE XXI CENTURY

Abstract

The article is aimed at studying the processes of formation of regional interfaith associations in the modern period of Ukraine's history. **The research methodology** is based on a combination of general scientific and special historical methods and an interdisciplinary approach. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that here, on the basis of a wide source, for the first time, the processes of the formation of regional interfaith associations in Ukraine in the late 20th and early 21st centuries are comprehensively considered. As a result, the authors come to the following **conclusions**. During the period of independence, a network of regional interfaith associations was created in Ukraine. They acted as advisory bodies of local authorities. The first regional interfaith association established in 1992 was the Interfaith Council of Crimea «Peace is a Gift of God». The active establishment of regional interdenominational associations, associated with the development of state-confessional relations, began in the mid-2000s. They became interchurch councils at local executive authorities. The next stage of the emergence of regional interfaith bodies was begun in late 2013. This was due to complex socio-political changes in Ukraine, the Russian-Ukrainian war, administrative and territorial transformations, and decentralization. Along with regional interdenominational associations under executive authorities, interdenominational associations were also formed under local governments. Relations between regional interfaith associations and local authorities have acquired a partnership character. They contributed to the optimization of church-state relations in the regions. At the same time,

the regional interfaith associations mainly included Christian denominations. The activities of regional interfaith structures were actualized in the context of the full-scale Russian-Ukrainian war.

Key words: regional interfaith association, church-religious organizations, advisory bodies, interfaith dialogue, state-confessional relations.

**Miakinczenko I., Małykhin J., Iszczuk O. REGIONALNE MIĘDZYWYZNANIOWE
ZRZESZENIA NA UKRAINIE POD KONIEC XX – W PIERWSZYM
ĆWIERĆWIECZU XXI WIEKU**

Streszczenie

Celem pracy jest zbadanie procesów formowania regionalnych międzywyznaniowych zrzeszeń w najnowszym okresie historii Ukrainy. **Metodologia** badań naukowych opiera się na wykorzystaniu kompleksu ogólnonaukowych, specjalnych metod historycznych oraz podejścia interdyscyplinarnego. **Nowość naukowa** pracy polega na tym, że na podstawie szerokiego zasobu źródeł po raz pierwszy kompleksowo przeanalizowano procesy formowania regionalnych międzywyznaniowych zrzeszeń na Ukrainie pod koniec XX – na początku XXI wieku. W rezultacie autorzy dochodzą do następujących **wniosków**. W okresie niepodległości na Ukrainie powstała sieć regionalnych międzywyznaniowych zrzeszeń. Pełniły one funkcję organów doradczo-konsultacyjnych dla lokalnych władz. Pierwsze regionalne międzywyznaniowe zrzeszenie zostało utworzone w 1992 roku na Krymie. Aktywne powstawanie regionalnych międzywyznaniowych zrzeszeń rozpoczęło się w połowie lat 2000. Były to rady międzykościelny przy lokalnych organach władzy wykonawczej. Kolejny etap pojawienia się regionalnych międzywyznaniowych organów rozpoczął się pod koniec 2013 roku. Relacje między regionalnymi międzywyznaniowymi zrzeszeniami a władzami lokalnymi nabrały charakteru partnerskiego. Sprzyjały one optymalizacji stosunków państwowo-kościelnych w regionach. Działalność regionalnych struktur międzywyznaniowych nabrała szczególnego znaczenia w warunkach pełnoskalowej wojny rosyjsko-ukraińskiej.

Słowa kluczowe: regionalne międzywyznaniowe zrzeszenie, organizacje kościelno-religijne, organy doradczo-konsultacyjne, dialog międzywyznaniowy, stosunki państwowo-wyznaniowe.

Статтю надіслано до редколегії 18.04.2025 р.
Статтю рекомендовано до друку 12.05.2025 р.